

Володимир МОТОРНИЙ

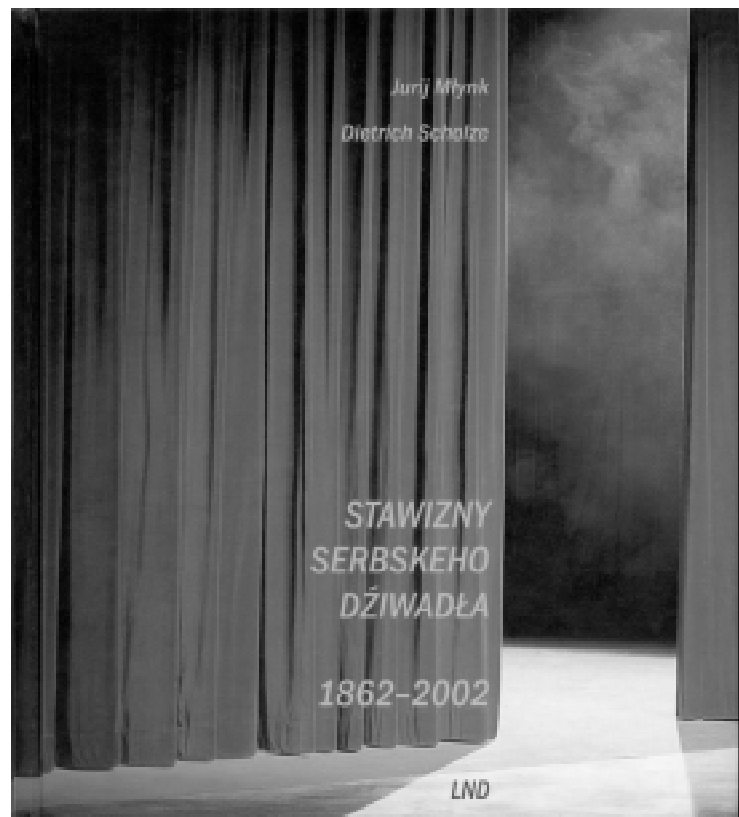
Знайомтесь – театр лужицьких сербів

[Jurij Mlynk, Dietrich Scholze. Stawizny serbskeho dźiwadla: 1862–2002. Domowina, Budyšin, 2003.– 452 s.

Юрій Млинк, Дітріх Шольце. Історія сербського театру: 1862–2002. Домовіна, Будишин, 2003.– 452 с.]

Ошатна, з великим смаком і багатьма ілюстраціями книга, яку опублікувало видавництво “Домовіна” (“Вітчизна”), присвячена становленню та історії серболужицького театру. Цей театр відігравав – і відіграє нині – помітну роль не лише у сфері духовного життя лужицьких сербів, а й у розвитку та зберіганні національної самобутності й ідентичності цього невеличкого західнослов’янського народу, який уже сотні років живе й розвивається на теренах Саксонії та Бранденбургу поблизу міст Бауцен–Будишин (Верхня Лужиця) та Котбуса – Хоцебуза (Нижня Лужиця) у ФРН.

Гортаючи сторінки монографії про лужицький театр, мимоволі спогадуєш класика лужицької літератури, поета й драматурга Якуба Барга-Чішинського (1859–1909). 1877 р. у статті, надрукованій у часописі “Липа Сербська”, він писав: “справжній театр є могутнім засобом національного виховання для утвердження в народі ідей та високих ідеалів; театр є настільки сильним і впливовим, що після розквіту і становлення драматичної поезії можна говорити про утвердження



нації”. Ці пророчі слова чудово підтверджує монографія Ю. Млинка та Д. Шольце.

Лужицький театр, як і театральне мистецтво взагалі, веде свій родовід з сивої давнини, але через несприятливі умови, в яких розвилось духовне життя лужицьких сербів та внаслідок сповненої драматизму усієї багатовікової історії цього народу, становлення навіть аматорського театру в Лужиці датується лише з середини ХІХ ст. Саме тоді, в епоху лужицького національного відродження, 2 жовтня 1862 р. у Будишині була показана перша театральна вистава лужицькою мовою, яку здійснили студенти Празької лужицької семінарії. Цій визначній патріотичній акції лужицької молоді активно сприяло національно-просвітницьке товариство “Матиця Сербська”, яке очолював тоді добрий знайомий Якова Головацького лужицький “будитель” Ян Арношт Смолер. Знаменно, що для вистави була обрана комедія чеського драматурга і театального діяча Вацлава Клімента Кліцпери “Чотирирогий роконосець” (1821), оскільки в ті часи власне лужиць-

кої драматургії майже не існувало. Від прем'єри цієї вистави починається відлік часу в історії лужицького театрального життя – спочатку на аматорській сцені, а згодом і на професійній.

Історія лужицького театру складна, нелегка, а часами і просто драматична, оскільки театральне мистецтво, як і лужицька культура в цілому, постійно зазнавали нагінок, а нерідко й цілковитої заборони з боку властей (у часи гітлерівського режиму у Німеччині вистави лужицькою мовою, як і преса та лужицькі книги, були повністю заборонені). Природно, що історія лужицького театру широкому загалові була надто мало відома. Тому слід привітати вихід чи не першої фундаментальної праці, яка заповнила прогалину в історії не лише лужицького театру, а й світового театрального мистецтва в цілому.

Автори монографії – відомі у Німеччині та за її межами літературо- й театрознавці, культурологи доктор Юрій Млинк (1927–1971) і професор доктор Дітріх Шольце, який очолює авторитетний науковий заклад – Сербський Інститут у Будишині, з яким Львівський національний університет імені Івана Франка підтримує багаторічну плідну наукову співпрацю.

Монографія складається з двох великих розділів. Перший (с.17–202) “Сто років сербського театру: 1862–1962”, опублікований Ю. Млинком у 1962 р., був одним з найкращих у лужицькому театрознавстві ґрунтовних оглядів історії театру в Лужиці за сто років його існування.

Ю. Млинк детально досліджує витоки і становлення театрального життя у Лужиці. Перша глава його студії (“Спроби заснування сербського театру в ХІХ ст.”) присвячена вивченню різноманітних історико-культурних факторів, які сприяли виникненню цього театру. Інтерес лужицької студентської молоді, яка навчалася у Празі, до театру, був зумовлений тим, що в цей час сягнуло свого розквіту чеське театральне життя, і цей фактор, безумовно, вплинув на діяльність перших аматорських колективів, які з’явилися у Лужиці. Велику роль у розвитку театрального мистецтва відіграла увага, яку приділяли театру діячі лужицького національного відродження, а також поява у національній літературі перших лужицьких п’єс (наприклад, Я.Барта-Чішинського). Все це пожвавило й активізувало театральний рух у Лужиці. Такі висновки можна зробити, ознайомившись з першою главою дослідження Ю.Млинка.

Другу главу (“Сербський театр від 1900 року і до встановлення фашистського режиму”) автор присвячує оглядові діяльності окремих аматорських театральних груп та їхньому репертуару (наприклад, “Мольєр на сербській сцені” тощо), а також становищу лужицького театру в часи Веймарської республіки. З особливою увагою Ю. Млинк аналізує

організацію небачених у Лужиці театральних вистав просто неба, які мали великий успіх, зокрема у лужицького сільського глядача. Зупиняється Ю.Млинк і на плідній, а часом і жертвоїній діяльності одного з організаторів тогочасного театрального руху у Лужиці Юрія Велі.

Цікавим видається також підрозділ цієї глави, присвячений відгомону театрального життя у Лужиці в інших країнах, зокрема у Чехії.

Третя глава (“Сербський театральний рух після падіння фашизму”) вміщує огляд повоєнного розвитку театрального мистецтва у Лужиці. Автор подає характеристику перших спектаклів, зупиняється на творчій діяльності окремих аматорських театральних труп (їх було у Лужиці в 1945–1948 рр. близько 30), розповідає про перші фестивалі аматорських театрів, оцінює значення для лужицького театру гастролей театральних колективів із сусідніх країн (наприклад, зі Словаччини), висвітлює найважливіші події театрального життя у Лужиці, зокрема, створення 13 жовтня 1948 р. першого професійного колективу – Лужицького народного театру. Реорганізований дещо пізніше, цей професійний театр діє у Будишині і сьогодні. Цікавими видаються також і спостереження Ю. Млинка над розвитком національної драматургії (характеристика п’єс Ю. Брезана, П. Кмєча, Ю. Велі).

Завершує своє дослідження Ю. Млинк главою “Сербський народний театр”, простежуючи діяльність цього професійного колективу за період з 1948 по 1963 р. Автор окремо аналізує як репертуар, так і художні здобутки акторів та режисерів, наводячи при цьому цікаві фрагменти з театральних рецензій, вміщених у пресі, а також відгуки глядачів, які побували на спектаклі, і т. д.

Другий розділ монографії “Півстоліття професійної сцени: 1948-2002” (с.205-405), автором якого є Д. Шольце, став логічним продовженням дослідження історії лужицького театру з середини ХХ ст. і донині. Складається він з двох глав: “Сербський професійний театр” (с.205–380) та “Сербський аматорський театр після 1945 року” (с.381–395).

В історії першої професійної трупи за 50 років її існування були не лише успіхи, а й проблеми, пов’язані з її організацією і творчим становленням, з реорганізацією, яка відбулася в 60-ті р., з репертуарною політикою і т. ін. Всі ці факти детально досліджено, їм дано фахову оцінку. В главі міститься характеристика діяльності окремих режисерів, акторів, художників (зокрема, Яна Кравца, який довгий час очолював колектив).

Окреме місце займає опис театрального сезону 1962/63 рр., який був останнім перед реорганізацією театру і перетворенням його на Німецько-сербський народний театр. Тут і сьогодні успішно працюють дві

трупі і йдуть спектаклі лужицькою та німецькою мовами. Об'єднання Сербського народного театру з Миським будишинським театром і перетворення цих колективів в єдиний Німецько-сербський народний театр, на думку автора, було кроком уперед у розвитку театрального мистецтва у Лужиці, оскільки завдяки цьому значно розширилися можливості театрального мистецтва і збільшився його вплив серед лужицького і німецького глядача.

Як і Ю. Млинк, Д. Шольце подає докладну характеристику кожного театрального сезону (включно до 2000/2001 рр.) і, таким чином, зберігає загальну структуру монографії, що надає їй, на мою думку, логічний і цілісний характер.

Цікава також історія аматорського театру в Лужиці після Другої світової війни. Діяльність аматорських колективів, які працюють і сьогодні, є вагомою, яскравою сторінкою мистецького життя краю. Спостереження автора, його висновки становлять великий інтерес для театрознавців, оскільки ця сторінка лужицького театру ще мало досліджена.

У Висновках (с.397–399) Д. Шольце констатує, що попри всі труднощі і негаразди, які зустрічалися на шляху діяльності Сербського, а згодом і Німецько-сербського народного театру, ці колективи виконували і виконують нині важливу місію, вони є “стабільним фактором сучасної національної модерної ідентичності лужичан” (с.399).

До монографії долучено додатки з цікавим довідковим матеріалом про окремі етапи становлення лужицького театрального мистецтва, про репертуар театру з 1948 до 2002 р. з датами прем'єр та прізвищами режисерів, список акторів, які працювали в ці роки в театрі тощо. Книга доповнена документальними фотографіями та іншим ілюстративним матеріалом.

Отже, театрознавці і всі, хто цікавиться історією сценічного мистецтва, з появою цієї монографії отримали ґрунтовну й цінну студію, що поглиблює і розширює наші знання про шляхи розвитку театру не лише в Лужиці, а й у нашому спільному європейському домі.

Людмила ДАШКІВСЬКА

МАЙСТЕР СЦЕНИ

[Андрій Тулянець. Жан Мельников. – Дніпропетровськ: Зоря, 2002]

Серед багатьох теоретичних проблем, які привертають увагу сучасного театрознавства, одна з найважливіших – діяльність обласних театрального колективів. Підставою для такої уваги є внесок театрів Львова, Харкова, Донецька, Одеси, Запоріжжя, Криму у розвиток духовної культури українського народу, у вироблення власного стилю, що зостається назавжди в сценічній історії, режисурі, виконавстві, сценографії.

